

ВІТАЛІНА БУТКАЛЮК,

кандидат соціологічних наук, науковий співробітник відділу економічної соціології Інституту соціології НАН України (01021, Київ, вул. Шовковична, 12)

VITALINA BUTKALIUK,

Candidate of Sociological Sciences, Research Fellow at the Department of Economic Sociology, Institute of Sociology of National Academy of Sciences of Ukraine (12, Shovkovychna St., Kyiv, 01021)

vbutkalyuk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-1339-6393>

Нерівність за умов економічної глобалізації: емпіричний соціологічний вимір

Останнім часом соціологічний та політологічний дискурси дедалі більше зосереджуються на обговоренні причин та сутності соціально-економічної нерівності, а також проблем, викликаних її зростанням внаслідок неоліберальних трансформацій у всьому світі.

Актуальність і важливість наукового дослідження цієї проблематики зумовлена зростанням нерівності, що дедалі більше впливає на поширення негативних трендів у життєустрої сучасного глобального суспільства, стає каталізатором відтворення багатьох гострих соціальних проблем, що виявляються в погіршенні добробуту людства і свідчать про явне нехтування принципами соціальної справедливості як в багатих, так і в бідних країнах.

Виходячи з цього, не можна не погодитися з висновком авторів відомої “Доповіді про нерівність у світі-2018”: “Економічна нерівність дуже поширена, багатогранна і, певною мірою, неминуча. Проте ми впевнені в тому, що в разі, якщо посилення нерівності не будуть належним чином відстежувати і для боротьби з нею не будуть вживати відповідних заходів, вона може призвести до найрізноманітніших політичних, економічних та соціальних катастроф” [Доклад, 2017: с. 4].

Глобальний вимір нерівності в час неолібералізму

Упродовж останніх десятиліть світовій спільноті вдалося досягти відчутного прогресу в розв’язанні деяких глобальних проблем, зокрема в скороченні кількості людей, що перебувають у стані крайньої бідності, тобто

Цитування: Буткалюк, В. (2020). Нерівність за умов економічної глобалізації: емпіричний соціологічний вимір. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, № 1, сс. 66–85.

живуть на 1,9 дол. США на день згідно з класифікацією Світового банку. Це дало багатьом людям надію, що подальше економічне зростання сприятиме пришвидшеному прогресу як у плані подолання бідності, так і в досягненні інших Цілей людського розвитку ООН.

На жаль, ці надії не виправдалися. Пов'язано це, першою чергою, з тим, що для розв'язання означених проблем важливим є не тільки і не стільки економічне зростання, а більш справедливий розподіл суспільних благ. У цьому контексті відомий дослідник проблем бідності Дж. Сибрук справедливо зазначає, що “створення багатства без його перерозподілу підсилює нерівність” [Сибрук, 2014: с. 100]. Отже, саме по собі економічне зростання не веде до розв'язання глобальних проблем людства, а навпаки, часто-густо загострює і пришвидшує їх, робить їх бустером соціальної незадоволеності й соціального напруження, що виникають в суспільстві через поглиблення нерівності.

Як довели результати низки досліджень останніх років, левова частка приросту суспільного багатства сьогодні осідає в кишенях найбагатших осіб, тоді як більшість населення планети і далі ледь зводить кінці з кінцями, а глобальні проблеми людства залишаються неподоланими.

В останній доповіді Credit Suisse за 2019 рік “Global wealth report” зазначається, що за рік світове багатство зросло на 9,1 трлн дол. США (або на 2,6%). При цьому зараз нижній за статками половині населення світу в сукупності належить менш як 1% світового багатства, тоді як найбагатші 10% володіють 82% всього багатства, а топ-1% належить майже половина усіх світових активів [Global wealth report, 2019: p. 14].

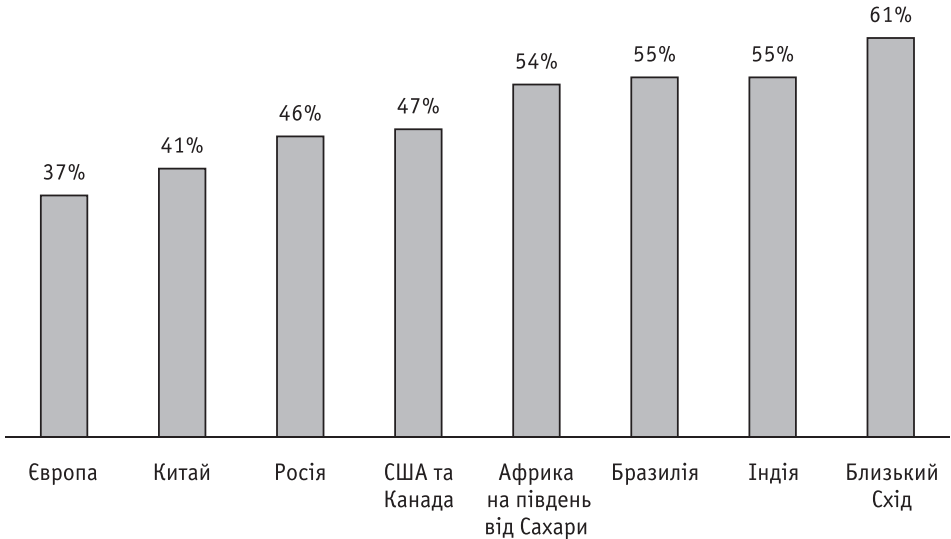
За даними, наведеними в Доповіді про нерівність-2018, на 1% осіб, що отримують найвищі доходи, припадає вдвічі більша частка світового зростання доходу після 1980 року, ніж на 50% найбідніших верств населення [Доклад, 2017: с. 9].

Дослідження свідчать не тільки про зростання нерівності, а й про концентрацію багатства в руках дедалі меншої кількості людей. Згідно з даними, оприлюдненими в доповіді Oxfam-2019 “Public good or private wealth?”, багатство світових мільярдерів лише за минулий рік збільшилося на 900 млрд дол., тобто зросло на 2,5 млрд дол. на день. За останні 10 років кількість мільярдерів збільшилася вдвічі, й зараз вони мають більше багатства, ніж будь-коли раніше. У період з 2017 по 2018 рік кожні два дні у світі ставало на одного мільярдера більше [Public good, 2019: p. 12].

Понад те, реалізація неоліберальних реформ у всьому світі призвела до того, що сьогодні найбагатші платять найнижчі за останні десятиліття податки. Експерти стверджують, що збільшення податків для 1% найбагатших людей на 0,5% могло б дати кошти, необхідні для забезпечення освіти для 262 млн неписьменних дітей або фінансування медицини для порятунку життя 3,3 млн людей [Public good, 2019: p. 13].

Нерівність у доходах сильно відрізняється у різних регіонах світу — її рівень є найнижчим у Європі й найвищим — на Близькому Сході. У 2016 році частка національного доходу, яка припадала на 10% осіб з найвищими доходами, становила 37% у Європі, 41% — у Китаї, 46% — у Росії, 47% — у США та Канаді й близько 55% — в Африці на південь від Сахари, у Бразилії

та Індії. На Близькому Сході було зафіксовано найвищий рівень нерівності, коли верхня дециль отримує 61% національного доходу (див. рис. 1).

Джерело: [Доклад, 2017: с. 5].

Рис. 1. Частка в національному доході 10% найбагатших у різних регіонах світу (2016)

Експерти фіксують зростання останніми десятиліттями нерівності за доходами практично в усіх регіонах світу, проте темпи зростання різняться. Після 1980 року цей різновид нерівності досить швидко зростав у Північній Америці, Китаї, Індії та Росії і помірно — в Європі [Доклад, 2017: с. 5].

Як зазначають експерти, тенденція зростання нерівності за доходами особливо помітна між Західною Європою та Сполученими Штатами Америки: рівні її в цих регіонах були приблизно однаковими у 1980 році, але сильно відрізняються сьогодні. Якщо у 1980-му частка верхнього за доходами 1% становила близько 10% в обох випадках, то до 2016 року в країнах Західної Європи вона зросла до 12%, тоді як у США — аж до 20%. Водночас у Сполучених Штатах Америки частка нижніх за рівнем доходів 50% населення скоротилася з більш як 20% 1980-го до 13% 2016 року [Доклад, 2017: с. 6].

Не викликає подиву зростання стурбованості людей таким станом справ, що фіксується багатьма опитуваннями громадської думки.

За результатами опитування Міжнародної Конфедерації профспілок (ITUC 2017 Global Poll), проблема зростання нерівності посідає перше місце у списку найбільш значущих проблем людства (опитування проведено в 17 країнах, $N = 15728$). Свою стурбованість цією проблемою висловили найбільше респондентів (74%). Занепокоєння тим, що люди втрачають роботу, висловили 73% опитаних. Проблема зміни клімату замикає трійку проблем, що найбільше турбують людей сьогодні [Global Poll, 2017: р. 17] (рис. 2).

Проблема зростання нерівності є вкрай чутливою для всіх країн, проте тут є деякі регіональні відмінності. Наприклад, у Південній Кореї стурбов-

ваність цією проблемою висловили 87% респондентів, у Бразилії — 82%, у Гватемалі — 80%, в Індії — 80%, у ПАР — 80%, в Японії — 79%, у Німеччині — 79%, у Франції — 78 % [Global Poll, 2017: p. 20].

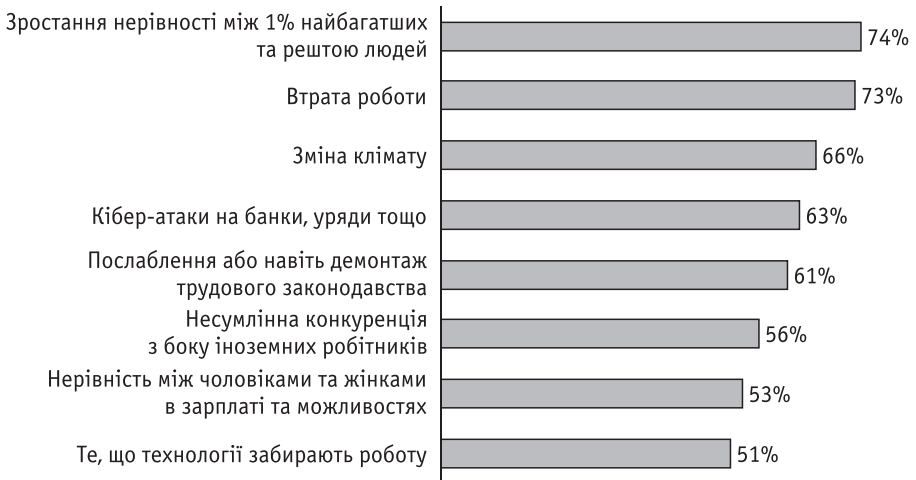

Рис. 2. Проблеми, що найбільше хвилюють людей (2017, N = 15728)

Гострою в сучасному світі є проблема *нерівності між чоловіками та жінками*. Стурбованість нею виказали 53% респондентів.

Незважаючи на деякі зрушення у справі підвищення матеріального добробуту, розширення можливостей у сфері зайнятості, реалізацію та імплементацію прав жінок у XX столітті, першою чергою внаслідок їхньої організованої боротьби за свої економічні та політичні права, жінки в усьому світі досі відчувають дискримінацію у багатьох аспектах життя. Цей висновок підтверджують статистичні дані та соціологічна інформація. Як наголошує Дж. Сибрук, “жінки — як і раніше найбідніші з бідних; серед тих, хто живе в абсолютній бідності, жінок — 70%. Жіноча праця становить дві третини всього робочого часу у світі, вони виробляють половину продуктів харчування у світі, але отримують лише 10% світових доходів і володіють 1% власності. На сьогодні у світі живе близько мільйона неписьменних дорослих; дві третини з них — жінки” [Сибрук, 2014: с. 30].

За останніми даними ООН, розрив в оплаті праці жінок і чоловіків становить 24% на користь останніх. Навіть виконуючи ту саму роботу, що й чоловіки, жінки отримують за неї меншу заробітну плату. Як правило, розрив в оплаті праці найбільший серед висококваліфікованих фахівців. При цьому, як наголошується в доповіді Всесвітнього економічного форуму (2016), останніми роками розрив в оплаті праці продовжував зростати на користь чоловіків. За підрахунками експертів, за нинішньої динаміки економічних показників знадобиться приблизно 170 років, аби зарплати жінок зрівнялися із зарплатами чоловіків [The Global Gender Gap Report, 2016].

У більшості регіонів світу жінки частіше працюють у царині незахищеної зайнятості, де заробітки непостійні, а захист трудових прав і соціальне забезпечення мінімальні або зовсім відсутні. Жінки непропорційно мало

представлені у вищому керівництві бізнесу, на них припадає лише 22% керівних посад вищої ланки, а в 32% підприємств взагалі немає вищих керівників-жінок [Труд, 2015: с. 12]. Через виконання непропорційно високої частки робіт по дому у трудящих жінок залишається менше часу, ніж у чоловіків, для іншої діяльності, зокрема для оплачуваної праці та освіти, а також відпочинку та дозвілля. У країнах з низьким рівнем людського розвитку чоловіки витрачають на спілкування та дозвілля майже на 30% більше часу, ніж жінки. У країнах з високим рівнем людського розвитку ця різниця становить 12% [Труд, 2015: с. 13].

Аналізуючи становище жінок у сучасному світі, експерти ООН відзначають: “У всіх державах Європи та Центральної Азії саме жінки сильніше страждають від наслідків бідності, гендерної дискримінації, стійких розривів в оплаті праці між жінками і чоловіками, експлуатації та обмежених можливостей кар’єрного зростання. Жінки ледве виживають на низькооплачуваних і незахищених робочих місцях, які не дають їм змоги забезпечувати себе та свої сім’ї на належному рівні. Обмежені економічні можливості жінок негативно впливають на все суспільство і обмежують економічний потенціал для всіх” [Расширение, 2019]. Експерти ООН вважають, що інвестиції в розширення економічних прав та можливостей жінок приведуть до більшої рівності, скорочення бідності та економічного розвитку.

Неоліберальні реформи, що спричинилися до зростання нерівності в усьому світі, знаменували собою не просто кінець егалітарних режимів, які існували в різних формах після Другої світової війни, а й, після руйнування СРСР і торжества капіталізму в його неоліберальній формі, — кінець усього повоєнного світового порядку. Зростання нерівності і, як наслідок, конфліктності та напруженості у світі, радикалізації та загострення політичної ситуації, — все це є, мабуть, однією з ключових особливостей сучасного неоліберального порядку.

За таких обставин вивчення громадської думки з питань соціальної нерівності, ролі держави в розподілі суспільних благ, а також соціальної справедливості становить вагомий науковий та практичний інтерес. Ми сконцентруємо увагу на аналізі ставлення до цих питань жителів США (провідної економіки світу), а також жителів нашої країни.

Нерівність у США: стан справ та ставлення населення

Як зазначалося, США належать до країн із найвищим рівнем економічної нерівності. За даними, викладеними в Доповіді про людський розвиток–2019, Індекс Джині (2010–2017) у США становив 41,5, що означає належність їх до країн з одним із найвищих рівнів нерівності у світі. Втрати в людському розвитку в результаті нерівності сягали 13,4% [Beyond income, 2019: p. 308].

Сьогодні проблема нерівності є досить болючою для США, про що можна судити хоча б зі збільшення кількості публікацій цієї тематики як у науковій літературі, так і в популярних тижневиках. Зокрема, відносно недавно відома американська газета “New York Times” опублікувала матеріал, присвячений нерівності в США з інформацією про те, що за останні десяти-

тиліття (1980–2014) зростання доходу нижніх 50% населення США було практично нульовим, натомість зростання доходу верхніх 1% становило майже 300% [A Bigger Economic Pie, 2016].

Економічний історик П. Ліндерт узагальнив велику кількість джерел, що пояснювали зростання нерівності в доходах у США. В результаті виявилося, що зростання зумовлене складним поєднанням економічних, політичних і соціально-демографічних чинників. До них належать ослаблення сили профспілок, технологічні зміни, що вимагають висококваліфікованих працівників, аутсорсинг робочих місць та імміграція. Крім того, на зростання нерівності вплинули зміни державної політики податків і доходів, а також зростання кількості неповних сімей. Аналогічні чинники були застосовані для пояснення тенденцій нерівності в інших промислово розвинених країнах ОЕСР з урахуванням мінливості відносної важливості чинників [Ogwang, 2008: p. 2].

Що стосується *нерівності багатства*, то її рівень перевищує нерівність за доходами. Багатство значно більш сконцентроване, ніж дохід: у 2017 році світові топ-10% (найбагатші 10% людей у США, Європі та Китаї) володіли понад 70% загального багатства, а верхньому 1% належало 33%, тоді як нижні за багатством 50% володіли менш як 2% власності [Beyond income, 2019: p. 131].

Що стосується США, то 2014 року 1% найзаможніших людей США володіли 39% суспільного багатства [Доклад, 2017: с. 13].

Такий різновид нерівності зростав у всьому світі після 1980 року, однак у США цей процес був дуже відчутним. У Міжнародній енциклопедії соціальних наук читаємо, що частка багатства у власності верхніх 5% за період з 1983 до 2004 року збільшилася з 56,1% до 58,9%, а частка верхніх 20% за означений період зросла з 81,3% до 84,7% (див. табл. 1).

Таблиця 1

Еволюція розподілу багатства та доходів у США (1983–2004)

<i>Рік</i>	<i>Коефіцієнт Джині</i>	<i>Частка верхніх 5%</i>	<i>Частка верхніх 20%</i>
1. Чисті активи (Net Worth)			
1983	0,799	56,1	81,3
1989	0,832	58,9	83,5
2004	0,829	58,9	84,7
2. Дохід			
1982	0,480	26,1	51,9
1988	0,521	30,0	55,6
2003	0,540	32,0	57,9

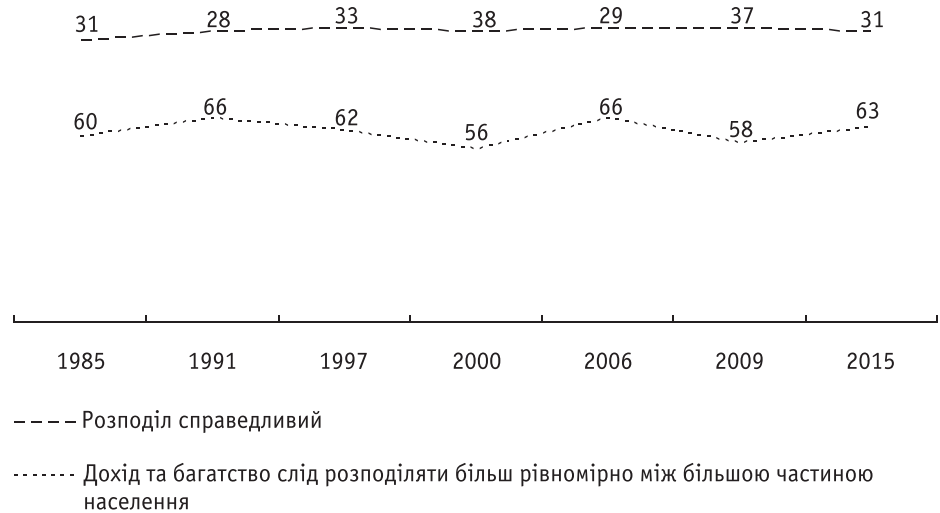
Джерело: [Wolff, 2008: p. 10].

Крім того, у країні залишається актуальною проблема расової нерівності та дискримінації за расовою ознакою. Було зафіксовано зростання нерівності багатства між білими сім'ями і сім'ями темношкірих та латиноамериканськими сім'ями. Цей різновид нерівності почав зростати ще до

кризи 2008 року, однак криза її ще більше посилила. Зокрема, якщо у 1984 році темношкіра сім'я була в середньому біднішою, ніж біла сім'я, у 12 разів (латиноамериканська — у 8 разів), то 2009 року — у 19 разів (латиноамериканська — у 15) [Дорлінг, 2014: с. 137].

У 2016 році середня темношкіра сім'я володіла лише 2% багатства середньої білої сім'ї (що оцінювалось у 3,5 тис. дол. США проти 147 тис. дол. США середньої білої сім'ї). А середня родина латиноамериканців — 4%. Інакше кажучи, середня біла сім'я володіла багатством, яке в 42 рази перевищувало багатство темношкірої та в 22 рази — латиноамериканської сім'ї [The Racial Wealth Divide, 2019].

Серед жителів США домінує думка про несправедливість чинної системи розподілу благ, а також про те, що гроші та багатство в країні слід розподіляти більш рівномірно серед більшої частини населення. Такої позиції, за даними соціологічного опитування 2015 року, дотримуються 63% громадян США. Водночас справедливою чинну систему розподілу вважають в два рази менше опитаних — 31% (див. рис. 3).

Джерело: [Newport, 2015].

Рис. 3. Ставлення жителів США до чинного в країні розподілу доходу та багатства

Упродовж тривалого часу таке ставлення жителів США до системи розподілу є майже незмінним (вперше опитування було проведено у 1985 році). Деяке підвищення справедливості розподільчої системи в очах американців було зафіксовано у 2000 (коли 38% опитаних назвали її справедливою) та 2009 роках (коли так вважали 37% респондентів).

Цікаво, що в дослідженні (опитування 9–12 квітня 2015 року) виявився зв'язок оцінки справедливості/несправедливості розподільчої системи із політичними поглядами та рівнем доходу респондентів. Наприклад, розподіл благ назвали справедливим 56% республіканців і лише 12% демократів. А з нижньої за доходами групи респондентів (менш як 30 тис. дол. США на рік) лише 20% вважали розподіл справедливим, тоді як 74% з цієї групи висловилися про доцільність ширшого та рівномірнішого розподілу.

Варте уваги й те, що серед найбагатшої групи респондентів (понад 75 тис. дол. США на рік) справедливим чинний розподіл назвали 41% респондентів, однак при цьому 54% цієї групи дотримувалися думки щодо необхідності переходу до системи більш рівномірного розподілу (див. табл. 2).

Таблиця 2

**Ставлення до системи розподілу респондентів з різним рівнем доходу
(квітень, 2015, %)**

<i>Як Ви вважаєте — розподіл доходу та багатства в нашій країні є справедливим чи дохід та багатство мають розподілятися більш рівномірно серед більшої частини населення країни?</i>	<i>Розподіл справедливий</i>	<i>Дохід та багатство мають розподілятися більш рівномірно серед більшої частини населення країни</i>	<i>Важко відповісти</i>
Менш як 30 тис. дол. США на рік	20	74	5
30–74 тис. дол. США на рік	31	62	6
Понад 75 тис. дол. США на рік	41	54	5

Після закінчення великої рецесії 2008–2009 років “Roger research organization” і журнал “Fortune” запитали американців про збільшення податків з багатих як метод розподілу багатства і з’ясували, що третина жителів (35%) погодилися з тим, що держава повинна це робити. Соціологічна служба Gallup ставила таке саме запитання у 1998 році (тоді рівень підтримки такого рішення становив 45%). За час дослідження (до 2015 року) ця цифра змінювалася і 2015 року досягла свого максимуму (52%).

У тому ж дослідженні було виявлено залежність між ставленням до такого способу перерозподілу багатства і партійністю, ідеологічною позицією, віком, доходом громадян. Його підтримали 75% демократів і лише 29% республіканців, 76% лібералів, 32% консерваторів, 59% молоді і 47% старшої вікової когорти (55+), 61% людей з групи з найнижчим доходом і 42% респондентів із найбільш забезпеченої групи (див. табл. 3).

Недавнє опитування соціологічної служби Gallup (2019) показало, що сьогодні американці очікують більшого від уряду й хочуть бачити уряд із більшими повноваженнями, ніж 2010 року. Зокрема, на 11% збільшилася частка жителів США, котрі вважають, що уряд повинен робити більше для розв’язання проблем країни (так вважають 47%), зросла частка тих, хто вважає необхідним вжиття урядом активних заходів для покращення життя людей (42%).

За означений період збільшилася частка жителів США, які виступають за необхідність посилення регулювання бізнесу з боку держави. Так, сьогодні 53% американців (проти 45% 2010 року) погоджуються із твердженням, що бізнес здатен шкодити суспільству, якщо його не регулюватиме держава.

Зафіксовано зростання частки американців, котрі вважають зменшення розриву між багатими й бідними сферою відповідальності уряду (з 34% до 42%) [Saad, 2019].

Розподіл думок жителів США щодо ролі держави в розподілі багатства (2015, %)

<i>Як Ви вважаєте, наш уряд повинен/не повинен вводити більш високі податки для багатих із метою перерозподілу багатства?</i>	Уряд повинен перерозподіляти багатство шляхом підвищення податків для багатих	Ні, не повинен	Важко відповісти
За вибіркою загалом	52	45	2
<i>За партійністю</i>			
Демократи	75	23	2
Незалежні	50	47	3
Республіканці	29	70	1
<i>За ідеологічною позицією</i>			
Консерватори	32	66	3
Помірні	56	42	2
Ліберали	76	23	1
<i>За віком</i>			
18–34	59	38	3
35–54	52	46	1
55+	47	50	2
<i>За доходом</i>			
Менш як 30 тис. дол. США на рік	61	35	4
30–74 тис. дол. США на рік	55	44	1
Понад 75 тис. дол. США на рік	42	57	1

Джерело: [Newport, 2015].

Можливо, наявні в сучасному американському суспільстві проблеми спонукатимуть людей до перегляду свого ставлення не тільки до ролі держави в капіталістичній економіці, а й до самого капіталізму як системи. Як показують соціологічні опитування, дедалі більша частка молоді розчаровується в капіталізмі, тоді як соціалізм набуває дедалі привабливішого іміджу в очах молодого покоління США.

Що стосується населення в цілому, то позитивно соціалізм сприймають 39%. Суттєвих відмінностей порівняно із 2010 роком у наведених оцінках не виявилось (тоді так вважали 36% респондентів). Однак є суттєві відмінності серед різних вікових груп опитаних. Соціологічною службою Gallup 2018 року було зафіксовано тенденцію до вирівнювання числа прихильників капіталізму та соціалізму серед молоді.

У результаті нового дослідження службою Gallup (1–13 жовтня 2019 року) було виявлено, що 49% молодих дорослих американців (18–39 років) позитивно сприймають соціалізм. Приблизно така ж частка респондентів

цієї вікової когорти виказала своє позитивне ставлення до капіталізму (51%). Таке вирівнювання стало наслідком, першою чергою, зменшення кількості молодих респондентів, котрі позитивно ставляться до капіталізму (частка їх знизилася з 66% у 2010 році до 51% у 2019-му) [Saad, 2019]¹.

Отже, у США, де зафіксовано один із найвищих рівнів нерівності, існує досить потужний запит на перехід до більш егалітарної моделі життє-устрою суспільства. Він досить чіткий в усіх проаналізованих групах, однак найбільш виразний серед молоді, найбідніших верств населення, прихильників демократичної партії та лібералів.

Соціологічний вимір нерівності в Україні

Ринкова трансформація економіки України в рамках Вашингтонського консенсусу не виправдала сподівань, які покладали на неї чимало експертів. Розроблена МВФ для країн, що розвиваються, вона ґрунтувалася на неоліберальних постулатах і передбачала максимальне сприяння країнам “ядра” в максимізації прибутків на периферії світового господарства за умов глобального капіталізму. Реалізація імперативних вимог МВФ в поєднанні з прагненням національної олігархії до збагачення призвела в Україні до побудови “капіталізму для своїх”, негативної деіндустріалізації та депривації населення. В результаті розпочалися зміни структури зайнятості, “вимивання” хороших робочих місць, зростання безробіття, витіснення трудящих до лав “прекаріату”, деградація соціальної сфери. Це вилилося у зростання соціально-економічної нерівності, викликане скороченням трудових доходів та інших виплат, а також обмеженням доступу до соціальних послуг для великої частки населення країни. Комодифікація соціальної сфери (першою чергою, медичної та освітньої), скорочення її підтримки з боку держави та деградація інфраструктури значно погіршили можливості доступу до неї широких верств, особливо соціально уразливих груп.

Згідно з даними Доповіді про людський розвиток-2019, Індекс Джині для України (2010–2017) дорівнює 25,0, що ставить нашу країну в перелік найбільш “рівних” країн світу. Для порівняння: в Норвегії, що є лідером рейтингу людського розвитку, цей коефіцієнт становить 27,5, у Швейцарії — 32,3, в Ірландії — 31,8, у Німеччині — 31,7, у Швеції — 29,2 [Beyond income, 2019: р. 308–309].

Такі результати, отримані на підставі даних національних статистичних агентств, потребують коригування й уточнення. Адже, на думку багатьох експертів, нерівність в Україні є суттєво вищою.

У результаті реалізації неоліберальних реформ в Україні відбулася суттєва поляризація в царині праці, а також знизився рівень заробітної плати великої частки трудящих.

Директор Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України Е. Лібанова говорить про те, що в Україні доходи 10% най-

---

¹ Під час опитування респондентів запитували про їхнє сприйняття шести різних економічних категорій (капіталізм, соціалізм, вільне підприємництво, великий бізнес, малий бізнес, підприємці).

багатших людей у 13 разів перевищують доходи нижньої за доходом половини населення країни, а для столиці — міста Києва — цей показник дорівнює 21,5 раза. Для порівняння: у скандинавських країнах доходи найбільш заможних 10% населення перевищують доходи найбіднішої половини — у 3 рази, у Сполучених Штатах — у 7 разів. “Якщо ж розглядати співвідношення середніх заробітків (підкреслюю — легальних) 1% найбагатших людей до середніх заробітків найбідніших 50%, то у Скандинавії перевищення становить 7 разів; у Європі — майже 12; у США — 24; в Україні — майже 45; у Києві — понад 95 (!) разів”, — пише Е. Лібанова [Лібанова, 2017: с. 23].

У Національній Доповіді “Цілі сталого розвитку: Україна” (2017) відзначається, що середня зарплата верхніх 10% в 159 разів перевищує середню зарплату нижньої децильної групи. Гендерний розрив у оплаті праці в Україні перевищує 25% [Національна доповідь, 2017: с. 80].

Аналізуючи проблему соціальної нерівності в Україні, Л. Черенько відзначила, що “сучасне українське суспільство ділиться на 2 групи: 95% населення плавно розподілені за рівнем доходів і споживання, з незначними розривами, а решта 5% мають якісно інший рівень споживання, кардинально відмінний від середніх стандартів” [Черенько, 2013].

У цьому контексті можна відзначити, що Україна стрімко наближається до стану так званого суспільства двоярусного типу: де абсолютну більшість жителів можна віднести до категорії бідних, тоді як незначна його частина (до 5%) дуже сильно перевершує решту за рівнем доходів та багатства. Україна фактично являє собою країну, де відсутній середній клас — основа стабільності та ключова умова сталого зростання економіки та розвитку суспільства.

Зазначені процеси не можуть не викликати критичного ставлення з боку населення, про що свідчать соціологічні дослідження.

Згідно з даними соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України (2019, $N = 1800$), кожен 5-й дорослий житель України (21%) вважає сучасне українське суспільство абсолютно несправедливим, ставлячи йому найнижчий з можливих балів (за 5-бальною “шкалою справедливості”). Частка ж респондентів, котрі оцінили сучасне суспільство як “дуже справедливе”, становить лишень 1%. Найбільша група респондентів (37%) оцінила стан суспільства середнім балом. Справедливим (сумарна частка респондентів, які поставили бали 4 та 5) наше суспільство вважає кожен 10-й дорослий житель країни (11%). Натомість протилежної думки (1 та 2 бали) дотримуються уп'ятеро більше респондентів (52%).

У результаті аналізу було виявлено зв'язок між оцінюванням справедливості сучасної системи та віком, регіоном проживання, розміром доходу респондентів.

Респонденти всіх вікових груп досить критично оцінюють сучасне суспільство, у своїй більшості вважаючи його несправедливим. Однак критичність оцінки зростає з віком респондентів — чим старші респонденти, тим більше схильні вони вважати суспільство несправедливим. Якщо серед молоді таких 44%, то серед людей середнього віку — 52%, а серед респондентів найстаршої вікової групи — 55%.

Таблиця 4

Справедливість суспільства в оцінках громадян України (2019)

<i>Наскільки суспільство, в якому Ви живете, можна назвати справедливим?</i>	% населення в цілому (N = 1800)
1 (зовсім несправедливе)	21
2	31
3	37
4	10
5 (дуже справедливе)	1

Також виявлено регіональну залежність в оцінках справедливості українського суспільства. Зокрема, на Заході люди ставляться до нього менш критично (несправедливим його визнали 45% респондентів цього регіону), водночас у Центрі такої думки дотримуються 52%, на Сході — 53%, а на Півдні — 64% опитаних (див. табл. 5).

Таблиця 5

Оцінювання справедливості українського суспільства різними групами респондентів (2019, N = 1800, %)

Групи населення	<i>Несправедливе</i>	<i>Наскільки несправедливе, настільки й справедливе</i>	<i>Справедливе</i>
<i>Вікові групи</i>			
Молодь (18–29 років)	44	41	15
Середній вік (30–55 років)	52	38	10
Старший вік (56+)	55	36	9
<i>За регіоном проживання</i>			
Захід	45	43	12
Центр	52	36	12
Південь	64	28	8
Схід	53	38	9
<i>За рівнем освіти</i>			
Початкова, середня	60	32	8
Середня спеціальна	55	34	11
Неповна вища та вища освіта	45	43	12
<i>За рівнем середньомісячного доходу</i>			
До 1 прожиткового мінімуму (ПМ)	69	23	8
Від 1 до 2 ПМ	58	34	8
Від 2 до 3 ПМ	49	39	12
Від 3 до 5 ПМ	44	41	15
Від 5 до 10 ПМ	35	54	11
Більш як 10 ПМ	23	58	19

Оцінка справедливості сучасного суспільства, як виявилось, суттєво залежить від розміру середньомісячного доходу респондентів. Так, частка тих, хто вважає українське суспільство несправедливим, суттєво вища серед респондентів, середньоподушний місячний дохід сім'ї котрих не перевищує одного прожиткового мінімуму (69%). (Розмір прожиткового мінімуму на час опитування становив 1936 грн.) Для порівняння: таку ж оцінку дає втричі менша частка опитаних (23%) з числа респондентів із найвищим доходом (більш як 10 прожиткових мінімумів).

Досить чітко виявлено зв'язок оцінки справедливості суспільства із рівнем освіти респондентів, — чим нижчий рівень освіти, тим більш негативне бачення стану суспільства в сенсі його справедливості. Серед респондентів із найвищим освітнім рівнем частка тих, хто вважає суспільство несправедливим, дорівнює 45%, серед респондентів із середньою спеціальною освітою — 55%, а серед респондентів із початковою та середньою освітою — 60%.

Більшість дорослого населення України (71%) вважає, що економічна система в нашій країні працює в інтересах багатих верств, а не більшості населення. Досить велика частка опитаних (майже кожен п'ятий респондент, тобто 18%) не змогли дати відповідь на запитання (див. табл. 6, 7).

Таблиця 6

Оцінка населенням України спрямованості роботи економічної системи (2019, N = 1800)

<i>Як Ви вважаєте, економічна система в нашій країні діє тільки в інтересах багатих чи в інтересах більшості населення України?</i>	%
Тільки в інтересах багатих	71
В інтересах більшості населення	11
Не знаю	18

Таблиця 7

Оцінка населенням справедливості різниці в доходах, багатстві та формуванні зарплати в Україні (2019, N = 1800, %)

<i>Наскільки справедливими сьогодні в Україні є...?</i>	Справедлива	Несправедлива	Важко відповісти
Різниця в доходах населення	8	89	3
Розподіл багатства (нерухомість, фінансові накопичення, товари тривалого вжитку тощо)	7	87	6
Система формування заробітної плати найманих працівників	10	83	7

Наявну в Україні нерівність доходів назвали несправедливою 89% громадян, розподіл багатства — 87%, систему формування заробітної плати найманих працівників вважають несправедливою приблизно стільки ж респондентів (83%).

При цьому найнегативнішу оцінку (“зовсім несправедлива”), схарактеризовуючи різницю в доходах населення, поставила найбільша частка опитаних – 60%. Натомість альтернативну оцінку – “цілком справедлива” – лише 2%. Сумарна частка респондентів, котрі обрали варіанти відповіді “цілком справедлива” та “радше справедлива”, становить лише 8% з числа тих, хто відповів на вказане запитання.

Оскільки причини соціально-економічної нерівності зосереджені у трудовій сфері, на нашу думку, слід звернути особливу увагу на результати опитувань найманих працівників. З цією метою було виокремлено групу найманих працівників, однак суттєвих розбіжностей в оцінках справедливості українського суспільства з боку населення в цілому та групи найманих працівників не було виявлено.

Соціологічні дослідження свідчать, що люди більш комфортно почуваються в егалітарних суспільствах, без значного соціального розшарування на бідних та багатих. Переважна більшість дорослих громадян України особисто для себе вважають важливим відсутність значного соціального розшарування в суспільстві та наявність рівних для всіх можливостей для реалізації свого потенціалу (див. табл. 8).

Таблиця 8

Важливість відсутності значного соціального розшарування (багаті – бідні, вищі – нижчі верстви суспільства) для жителів України (2002–2018, %)

<i>Оцініть ступінь важливості особисто для Вас відсутності значного соціального розшарування</i>	2002	2009	2012	2014	2016	2018
Зовсім не важливо	5	6	1	2	1	2
Радше не важливо	7	11	5	4	6	5
Важко сказати, важливо чи ні	31	26	25	20	16	15
Радше важливо	31	32	39	34	39	41
Дуже важливо	26	25	30	40	38	37

За період з 2002 по 2018-й (останній рік, коли в моніторингу застосовано таке запитання) зафіксовано зростання частки респондентів, котрі вказали на важливість для них особисто проблеми соціальної рівності. Якщо у 2002 році таких було 57% (31% респондентів обрали варіант відповіді “радше важливо” та 26% – “дуже важливо”), то у 2018-му частка таких респондентів досить відчутно збільшилася і становила 78% (41% з яких обрали варіант відповіді “радше важливо” та 37% – “дуже важливо”).

Також більшість опитаних жителів України вказали на важливість для них особисто наявності в суспільстві рівних можливостей для всіх (див. табл. 9). Частка таких була достатньо великою впродовж усього періоду соціологічних спостережень: 84% – у 2002-му; 82% – у 2018-му.

**Ступінь важливості створення в суспільстві рівних можливостей
для всіх (2002–2018, %)**

<i>Оцініть ступінь важливості особисто для Вас створення в суспільстві рівних можливостей для всіх</i>	2002	2009	2012	2014	2016	2018
Зовсім не важливо	2	1	1	1	1	2
Радше не важливо	2	3	3	2	2	4
Важко сказати, важливо чи ні	12	12	18	15	9	12
Радше важливо	32	39	44	35	43	39
Дуже важливо	52	45	34	47	45	43

Зростання доходів найбагатших на тлі зубожіння мільйонів українців, що стало результатом реалізації неоліберальних реформ в Україні, призводить до зниження рівня довіри громадян до ключових соціальних інститутів суспільства, ставить під загрозу можливість позитивних змін та ефективність тих чи інших реформ, сприяє падінню задоволеності життям населення.

Зниження соціальної мобільності, що також є результатом нерівності, сильно погіршує чи навіть блокує для більшості людей можливості реалізації свого потенціалу, призводить до зростання депресивності й агресії в суспільстві. У суспільствах з великою нерівністю процвітає корупція, пронизуючи їх наскрізь, що неминуче призводить до деградації та занепаду.

На існування зазначених проблем та тенденцій вказують результати ще одного всеукраїнського репрезентативного опитування, проведеного в нашій країні соціологічною компанією “Research & Branding Group” 1–10 серпня 2017 року [Факторы успешности, 2017]. Так, коли респондентам запропонували назвати найважливіші чинники, що сприяють успіху в сучасній Україні, найчастіше згадуваними виявилися варіанти, які свідчать про глибоко вкорінену корумпованість українського суспільства. Зокрема, зі значним розривом лідував варіант відповіді “гроші, матеріальні або інші цінності”, на який вказали 54% респондентів, друге місце посів варіант “влада або доступ до неї” (38%), третє місце — “соціальне становище сім’ї / впливові батьки-друзі-родичі” (32%) (див. табл. 10).

Неоліберальні реформи, розроблені для країн третього світу й реалізовані майже 30 років у нашій країні під егідою західних експертів та таких міжнародних організацій, як МВФ та СБ, призвели до деградації вітчизняної промисловості, сильної боргової залежності вітчизняної економіки від зовнішніх кредиторів, масової бідності та сильної поляризації населення. На нашу думку, нерівність та сприйняття більшістю населення чинної системи розподілу та суспільства в цілому як несправедливих несе в собі загрози відособленості та конфліктів, призводить до зростання політичної й соціальної напруженості в суспільстві. Утворювані внаслідок цього великі ризики та системна уразливість, на думку дослідників, перешкоджають еко-

номічному зростанню та зниженню рівня бідності, а також блокують соціальну мобільність. Відсутність можливості доступу до якісних робочих місць (передусім для молоді), бідність, нерівність та несправедливість наявної соціально-економічної системи є каталізаторами радикалізації суспільства, зростання популярності крайніх правих рухів та політичних течій. Усе це ставить під загрозу майбутній розвиток країни та свідчить про необхідність перегляду чинної системи життєустрою суспільства.

Таблиця 10

Чинники успіху очима населення України (2017, N = 1800)

<i>Що з переліченого дозволяє сьогодні домогтися успіху в Україні?</i>	<i>%</i>
Гроші, матеріальні та інші цінності	54
Влада та доступ до неї	38
Соціальне становище сім'ї / впливові батьки-друзі-родичі	32
Власні знання, досвід та наполеглива праця	29
Особисті якості людей (привабливість, розум, сила та ін.)	20
Особисті досягнення в освіті та професійній діяльності	18
Авторитет, який визначається службовим становищем	10
Політичні погляди, близькі до провладних	8
Немає такого	2
Важко відповісти	5

Примітка: респонденти могли обрати кілька варіантів відповідей.

Післямова

Аналіз літератури, статистичної та соціологічної інформації з питань соціальної нерівності свідчить про загострення проблеми економічної нерівності, а також зростання незадоволеності населення таким станом речей у всьому світі. Відсутність перспектив підвищення добробуту для більшості населення на тлі підвищення статків найбагатших та зростання концентрації багатства будуть, цілком імовірно, призводити до ще більшого невдоволення мас і можуть стати причинами багатьох соціальних потрясінь.

Як зазначає соціолог О. Вікторов, “сучасна капіталістична система та її “авангард” – західноєвропейська модель суспільного розвитку – вичерпали основоположні ідеї капіталізму про вільний і творчий розвиток людини, протиставивши благополуччю меншості неблагополуччя більшості, що призвело до загострення проблеми соціальної нерівності та наростання соціальних катаклізмів у світі” [Вікторов, 2015: с. 218]. З метою подальшого зростання і розвитку суспільств світу необхідно здійснити перехід до такої соціально-економічної системи, в рамках якої уможливиться забезпечення більш рівних умов життя для більшості членів суспільства. Саме більша рівність, на наш погляд, здатна вивільнити соціальну енергію, необхідну для інноваційного розвитку людства, що має супроводжуватися, поряд з іншим, підвищенням якості життя людей. У книзі “Рівність” Д. Дорлінг справедливо зазначає: “Рівність важлива, тому що люди – це істоти, що процвітають в

суспільствах, в яких з нами поводяться як з рівними, а не ділять на сорти залежно від розумових, соціальних або будь-яких інших здатностей. Ми найкраще працюємо, поводимося, граємо і думаємо, коли не вважаємо, що дехто з нас набагато кращий, більш здібний і заслуговує більшого, ніж решта. Найгірше ми працюємо, найогидніше поводимося, найсильніше напружуємося і виявляємо найменше уяви, коли живемо під гнітом найсильнішої нерівності...” [Дорлінг, 2014: с. 12].

У цьому контексті вочевиднюється, що сьогодні аналіз стану та динаміки соціально-економічної нерівності, вивчення соціальних наслідків її зростання, а також наукове розроблення й реалізація шляхів переходу до більш егалітарних моделей суспільного розвитку набувають дедалі більшої актуальності.

Джерела

Викторов, А. (2015). *Введение в социологию неравенства*. Москва: “Канон +” РООИ “Реабилитация”.

Дорлінг, Д. (2014). *Равенство*. Москва: Книжный Клуб Книговек.

Лібанова, Е. М. (2017). Надмірна соціально неприйнятна нерівність: головний виклик для українського суспільства. *Вісник НАН України*, 5.

Національна доповідь “Цілі Сталого Розвитку: Україна”. (2017). Отримано з http://www.idss.org.ua/monografii/2017_SDGs_NationalReport.pdf.

Расширение экономических прав и возможностей. Центральная Европа и Азия. (2019). *ООН*. Получено из <http://esa.unwomen.org/ru/what-we-do/economic-empowerment>.

Сибрук, Дж. (2014). *Мировая бедность*. Москва: Книжный Клуб Книговек.

Труд во имя человеческого развития. (2015). *Доклад о человеческом развитии ПРООН*.

Факторы успешности в современной Украине. (2017). Получено из <http://rb.com.ua/rus/projects/omnibus/9191/>.

Черенько, Л. (2013). Специфіка формування та прояву нерівності в Україні. *Демографія та соціальна економіка*, 2(20). Отримано з <http://dse.org.ua/archive/20/6.pdf>.

A Bigger Economic Pie, but a Smaller Slice for Half of the U. S. (2016). Retrieved from <https://www.nytimes.com/2016/12/06/business/economy/a-bigger-economic-pie-but-a-smaller-slice-for-half-of-the-us.html?smid=tw-nytimesbusiness&smtype=cur>.

Alvaredo, F. , Lambert, L. , Piketty, T. , Saez, E. , Zucman, G. (2017). *Доклад о неравенстве в мире 2018. Лаборатория неравенства в мире. Основные положения*. Получено из <http://wir2018.wid.world/files/download/wir2018-summary-russian.pdf>.

Beyond income, beyond averages, beyond today: Inequalities in human development in the 21st century. (2019). *United Nations Development Programme*.

Global wealth report. (2019). Credit Suisse Research Institute.

Global, P. (2017). *International Trade Union Confederation*. Kantar Public, ITUC.

Libanova, E. M. (2017). Excessive socially unacceptable inequality: a major challenge for Ukrainian society. *Visnyk NAS of Ukraine*, 5.

Newport, F. (2015). *Americans Continue to Say U. S. wealth distribution Is Unfair*. Retrieved from <http://news.gallup.com/poll/182987/americans-continue-say-wealth-distribution-unfair.aspx>.

Ogwang, T. (2008). *Inequality, Income. International encyclopedia of the social sciences. Vol. 4. Inequality*, 2nd ed. The Gale Group: Thomson, Star Logo and Macmillan Reference USA.

Public good or private wealth? (2019). OXFAM briefing paper.

Saad, L. (2019). Socialism as Popular as Capitalism Among Young Adults in U. S. *Gallup. November 25*. Retrieved from https://news.gallup.com/poll/268766/socialism-popular-capitalism-among-young-adults.aspx?utm_source=alert&utm_medium=email&utm_content=morelink&utm_campaign=syndication.

Saad, L. (2019). U. S. Support for More Government Inches Up, but Not for Socialism. *Gallup. November 18*. Retrieved from <https://news.gallup.com/poll/268295/support-government-inches-not-socialism.aspx>.

The Global Gender Gap Report. (2016). *World Economic Forum*. Retrieved from <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/>.

The Racial Wealth Divide. Racial Economic Inequality. (2019). Retrieved from <https://inequality.org/facts/racial-inequality/>.

Wolff, E. (2008). *Inequality, Wealth. International encyclopedia of the social sciences. Vol. 4*, 2nd ed. The Gale Group: Thomson, Star Logo and Macmillan Reference USA.

Отримано 04. 02. 2020

References

A Bigger Economic Pie, but a Smaller Slice for Half of the U. S. (2016). Retrieved from <https://www.nytimes.com/2016/12/06/business/economy/a-bigger-economic-pie-but-a-smaller-slice-for-half-of-the-us.html?smid=tw-nytimesbusiness&smtyp=cur>.

Alvaredo, F. , Chancel, L. , Piketty, T. , Saez, E. , Zucman, G. (2017). *World Inequality Report 2018. Executive Summary*. Laboratory of inequality in the world. Retrieved from <http://wir2018.wid.world/files/download/wir2018-summary-russian.pdf>.

Beyond income, beyond averages, beyond today: Inequalities in human development in the 21st century. (2019). *United Nations Development Programme*.

Cherenko, L. (2013). The specifics of the form that I show will be uneven in Ukraine. *Demography and social economy*, 2(20). Retrieved from <http://dse.org.ua/archive/20/6.pdf>.

Dorling, D. (2014). *Equality*. Moskva: Knigovek Book Club.

Economic empowerment. Central Europe and Asia. UN. (2019). Retrieved from <http://eca.unwomen.org/en/what-we-do/economic-empowerment>.

Global wealth report. (2019). Credit Suisse Research Institute.

Global, P. (2017). *International Trade Union Confederation*. Kantar Public, ITUC.

Labor for Human Development. (2015). *UNDP Human Development Report*.

National Report “Sustainable Development Goals: Ukraine”. (2017). Retrieved from http://www.idss.org.ua/monografii/2017_SDGs_NationalReport.pdf.

Newport, F. (2015). *Americans Continue to Say U. S. wealth distribution Is Unfair*. Retrieved from <http://news.gallup.com/poll/182987/americans-continue-say-wealth-distribution-unfair.aspx>.

Ogwan, T. (2008). *Inequality, Income. International encyclopedia of the social sciences. Vol. 4. Inequality*, 2nd ed. The Gale Group: Thomson, Star Logo and Macmillan Reference USA.

Public good or private wealth? (2019). *OXFAM briefing paper*.

Saad, L. (2019). Socialism as Popular as Capitalism Among Young Adults in U. S. *Gallup. November 25*. Retrieved from https://news.gallup.com/poll/268766/socialism-popular-capitalism-among-young-adults.aspx?utm_source=alert&utm_medium=email&utm_content=morelink&utm_campaign=syndication.

Saad, L. (2019). U. S. Support for More Government Inches Up, but Not for Socialism. *Gallup. November 18*. Retrieved from <https://news.gallup.com/poll/268295/support-government-inches-not-socialism.aspx>.

Seabrook, J. (2014). *World poverty*. Moskva: Knigovek Book Club.

Success factors in modern Ukraine. (2017). Retrieved from <http://rb.com.ua/eng/projects/omnibus/9191/>.

The Global Gender Gap Report. (2016). *World Economic Forum*. Retrieved from <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/>.

The Racial Wealth Divide. Racial Economic Inequality. (2019). Retrieved from <https://inequality.org/facts/racial-inequality/>.

Viktorov, A. (2015). *Introduction to the Sociology of Inequality*. Moskva: "Canon + " ROOI "Rehabilitation".

Wolff, E. (2008). *Inequality, Wealth. International encyclopedia of the social sciences. Vol. 4, 2nd ed.* The Gale Group: Thomson, Star Logo and Macmillan Reference USA.

Received 04. 02. 2020

ВИТАЛІНА БУТКАЛЮК

Нерівність за умов економічної глобалізації: емпіричний соціологічний вимір

Статтю присвячено дослідженню стану та динаміки соціально-економічної нерівності в сучасному світі за умов економічної глобалізації.

На підставі аналізу іноземної та вітчизняної літератури, великого масиву статистичної та соціологічної інформації автор доводить, що здійснення неоліберальних реформ стало ключовим чинником зростання нерівності як на глобальному рівні, так і всередині країн, незважаючи на рівень їхнього розвитку.

Автор приділяє особливу увагу дослідженню громадської думки у США та Україні стосовно соціальної нерівності, соціальної справедливості та розподілу суспільних благ. Показано, що і в найрозвиненішій капіталістичній країні — США, так і в "перехідній" пострадянській Україні більшість населення критично оцінює чинні системи розподілу суспільних благ і виступає за перехід до більш егалітарних моделей суспільного розвитку.

Ключові слова: соціально-економічна нерівність, соціальна справедливість, неолібералізм, економічна глобалізація

ВИТАЛИНА БУТКАЛЮК

Неравенство в условиях экономической глобализации: эмпирическое социологическое измерение

Статья посвящена исследованию состояния и динамики социально-экономического неравенства в современном мире в условиях экономической глобализации.

На основе анализа иностранной и отечественной литературы, большого массива статистической и социологической информации автор доказывает, что осуществление неоліберальных реформ стало ключевым фактором роста неравенства как на глобальном уровне, так и внутри стран, несмотря на уровень их развития.

Автор уделяет особое внимание исследованию общественного мнения в США и Украине по вопросам социального неравенства, социальной справедливости и распределения общественных благ. Показано, что как в наиболее развитой капиталистической стране — США, так и в "переходной" постсоветской Украине большинство населения критически оценивают существующие системы распределения общественных благ и выступают за переход к более эгалитарным моделям общественного развития.

Ключевые слова: социально-экономическое неравенство, социальная справедливость, неоліберализм, экономическая глобализация

VITALINA BUTKALIUK

Inequality in the context of economic globalization: the empirical sociological dimension

The article is devoted to the study of the state and dynamics of socio-economic inequality in the modern world in the context of economic globalization. Based on the analysis of foreign and domestic literature, as well as large statistical and sociological information, the author argues that the implementation of neoliberal reforms has become a key factor in increasing inequality both globally and within individual countries, regardless of their level of development. The author pays special attention to public opinion research in the US and Ukraine on social inequality, social justice and the distribution of public goods. By showing that in both the most developed capitalist country, the United States, and in the “transitional” post-Soviet Ukraine, the majority of the population critically evaluates existing systems of distribution of public goods and advocates the transition to more egalitarian models of social development. In the United States, the most critical to the system of distribution of public goods in the country are such groups as the youth, the poorest segment of the people, the sympathizers of the Democratic Party and the liberals. With regard to Ukrainians, was found the connection between assessing the fairness of the current system and age, education, region of residence, and the level of respondents' income. Most critically, it is estimated by the elderly, the respondents with the lowest levels of education, the residents of the South of country and the people with the lowest income. The rise of inequality and, as a consequence, the conflict and tensions in the world, the radicalization and aggravation of the political situation are the key features of the modern neoliberal order. The inability to increase wealth for the majority of the population amid growing wealth of the richest and increasing concentration of wealth may lead to increased discontent among the masses and cause many social upheavals. The inability to increase wealth for the majority of the population amid growing wealth of the richest and increasing concentration of wealth would lead to increased discontent among the masses and cause many social upheavals.

Keywords: socio-economic inequality, social justice, neoliberalism, economic globalization, USA, Ukraine